

HELSINKI KORKEASAARI KUPPIKIVEN TARKASTUS 14.8.2014

Korkeasaaren kuppikivi (lohkare kuvan keskellä) kuvattuna saaren korkeimmalta kohdalta kohti etelää. Taustalla näkyvät ahmatalo, merimuseon kivrakennus ja Suomenlinnan kirkon torni.

Antti Lahelma
Helsingin yliopisto, arkeologian oppiaine

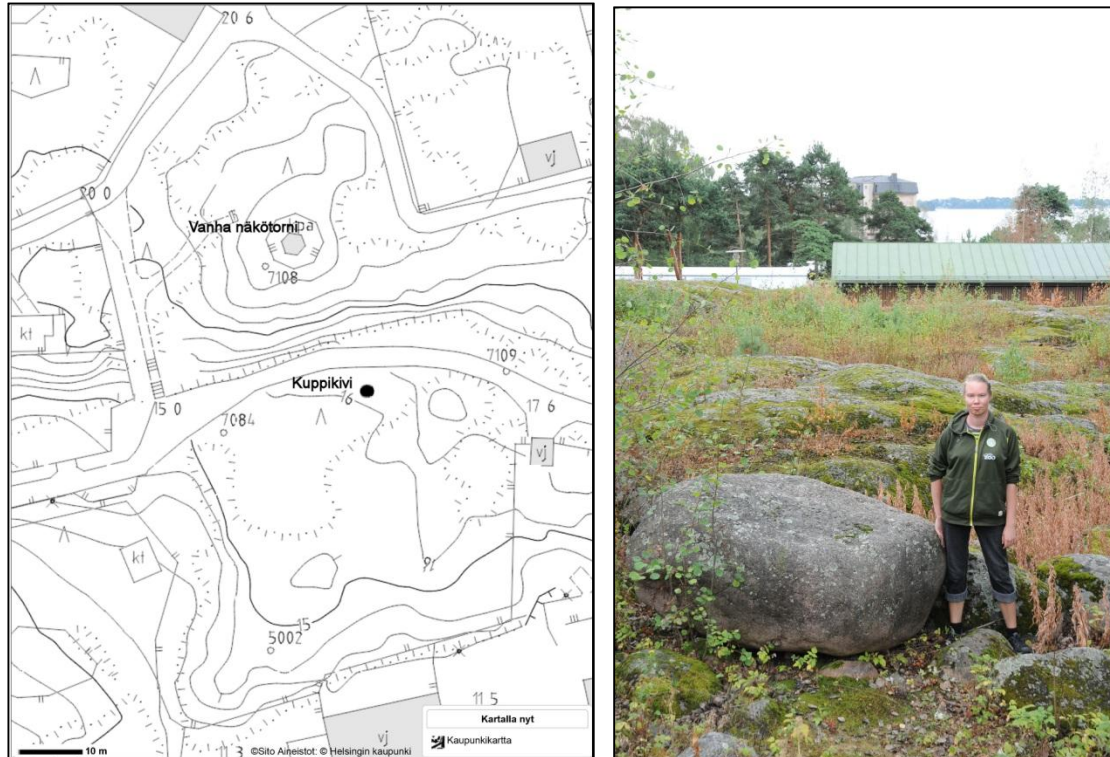
HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Kohdetiedot

Kohdetyyppi:	Kultti- ja tarinapaikat
Alatyyppi:	Kuppikivet
Ajoitus:	esihistoriallinen
Lukumäärä:	1
Karttalehti:	L4133 (TM35-lehtijako)
Koordinaatit (ETRS-TM35FIN):	N= 6672442 E= 388140 Z= 16,0 m m.p.y
Koordinaattiselite:	N- ja E-koordinaatit otettiin kiven päältä kannettavalla gps-laitteella (Garmin e-Trex Legend C). Korkeuden määrittäminen perustuu Helsingin kaupunkikartan (mk 1:500) korkeuskäyriin.
Suunta ja etäisyys kirkosta tms.:	Noin 1,8km Helsingin tuomiokirkosta ENE
Aiemmat tutkimukset:	-
Löydöt:	-
Tarkastusaika:	14.8.2014

Johdanto

Helsingiläinen Mika Viljanmaa (puh. 040-8467078) soitti allekirjoittaneelle 1.7.2013 ja ilmoitti löytäneensä Helsingin Korkeasaaren eläintarhassa vieraillessaan mahdollisen kuppikiven. Kävin paikalla perheeni kanssa 2.8.2013, jolloin totesin että kyseessä tosiaan on kiinteä muinaisjäänös ja vahvistin asian Viljanmaalle. Varsinainen tarkastus jäi kuitenkin noin vuotta myöhempään ajankohtaan. 14.8.2014 tapahtuneessa tarkastuksessa mukana olivat Korkeasaaren tiedottaja Mari Lehmonen (mari.lehmonen @ hel.fi, 09 310 37894) ja eläintenhoitoyksikön esimies, kuraattori Nina Trontti (nina.trontti @ hel.fi, 09 310 37880).

Kuva 1a. Korkeasaaren kuppikiven sijainti. Ote Helsingin kaupunkikartasta (mk 1:500), johon on merkitty kuppikivi ja vanha näkötorni. **1b.** Mari Lehmonen kuppikiven vieressä (kuva kohti etelää).

Kuva 2. Panoraamakuva Korkeasaaren kuppikiven ympäristöstä. Kuppikivi sijaitsee vasemmalla pienten haapojen takana, oikealla kallion laella on saaren korkein kohta ja vanha näkötorni. Kuvan suunta on E-W.

Kohteen kuvaus

Kuppikivi sijaitsee Korkeasaaren eläintarhan alueella, 'kissalaaksosta' metsäpeurojen ja visenttien aitausta kohti kulkevan asfaltoidun kävelytien varrella (kissalaaksosta tultaessa tien oikealla puolella), noin 5,0m tien reunasta etelään (**kuvat 1a & 2**). Tien pohjoispuolella, jyrkkien kallioiden laella, on 1930-luvulla rakennettu puinen, punamultamaalattu näkötorni.

Kiven ympäristössä on hieman veden pyöristämää louhikkoa, jota reunustaa avokallio, ja sen ympärillä kasvaa muutama pieni haapa, isohko vaahtera ja jokunen keskikokoinen koivu. Kiven ympäristön louhikossa on varsin vähän kaivauksiin soveltuva mineraalimaata. Tien pohjoispuolella kalliot kohoavat jyrkästi kohti saaren lakialuetta. Lähistöllä sijaitsevat mm. ahmojen, metsäpeurojen, visenttien ja villihevesten aitaukset.

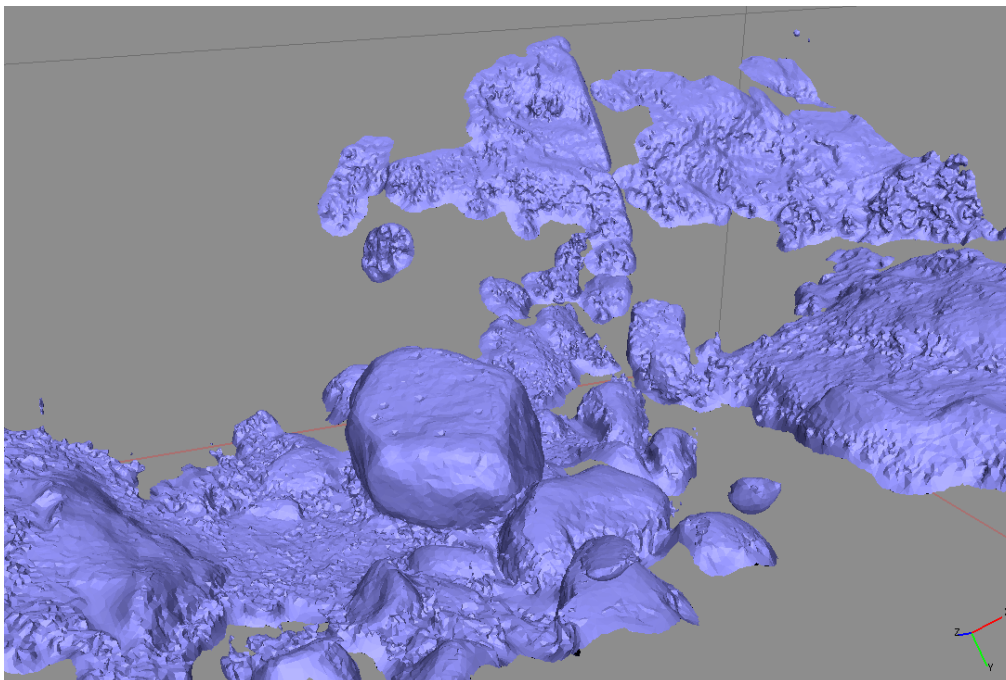
Itse kivi on melko karkearakeista, väriltään vaaleanpunaista graniittia. Kivi on noin 2,0 m pitkä (E-W), 1,4 m leveä (N-S), ja 1,1 m korkea. Vieressä on muutamia samankaltaisia mutta hieman pienempiä kivenlohkareita, jotka sijaitsevat samassa kalliosyvennyksessä. Niissä ei havaittu ihmisen tekemiä kaiverruksia. Nyt todetun kuppikiven laella on 8 varmaa kuppia ja yksi hieman epävarma kuppi (**kuva 3**). Kupprien halkaisija on n. 8-9 cm ja syvyys 2-3 cm.

Kiven kohdalta avautuu näkymä etelään kohti Suomenlinnaa. Pohjoista kohti näköalan sulkee saaren lakialue, jonka korkeimmalla kohdalla vanha näkötorni kohoaa.

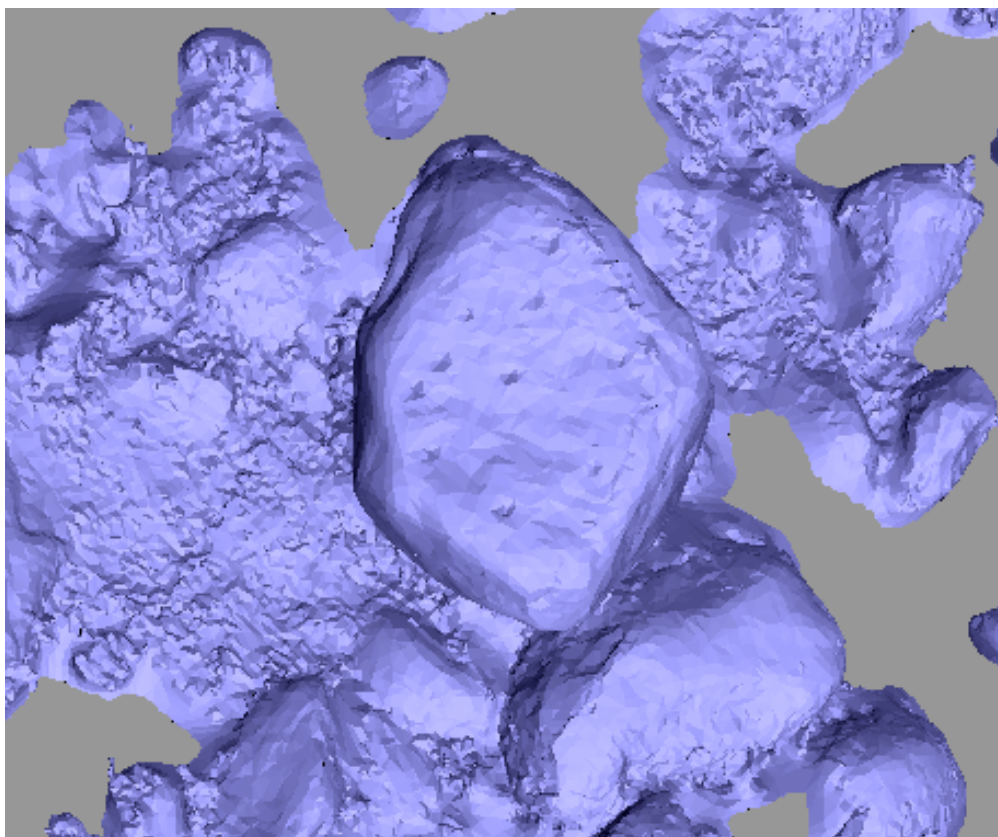
Tulkintaa

Korkeasaaren tiedottajan Mari Lehmosen mukaan alue on säästynyt historiallisen ajan maankäytöltä. Kiven ympäristö tosiaan vaikuttaa koskemattomalta, eikä näytä siltä, että kiveä olisi siirretty eläintarhan rakennustöissä. Jos näin on, kivi on alkujaankin sijainnut lähellä saaren korkeinta kohtaa avokallion rajaamassa louhikossa, jonka lähistöllä ei ole maanviljelyyn soveltuvaa hienojakoista maata. Korkeasaaren kuppikiven topografinen sijainti on näin ollen suomalaisille kuppikiville epätavallinen, ja se sijaitsee kaukana rautakauden keskusalueista, missä kuppikiviä yleensä esiintyy (Tvauri 1995). Pääkaupunkiseudulta ei muinaisjäännösrekisterin tietojen mukaan ole aiemmin tunnettu yhtään kuppikiveä.

Skandinavian eteläosissa kuppikaiverrusten (ru. *skålgrop*) tekeminen alkaa jo kivikauden lopulla ja ne ovat yleisiä pronssikauden 'eteläskandinaavisissa' kalliopiiroksissa (Coles 2005). Kun Korkeasaaren kiven lähistöllä on jokseenkin samoilla korkeuksilla merenpinnan yläpuolella useita pronssikautisia röykkiöitä (mm. Helsingin Kulosaaren, Meilahden ja Lehtisaaren röykkiöt), tuntuu mahdolliselta, että Korkeasaaren kuppikivi liittyy samaan 'skandinaaviseen' vaikutukseen kuin röykkiötkin. Toisaalta itäisen Suomenlahden saaristosta tunnetaan mahdollisia kuppikiviä läheltä nykyistä merenpinnan tasoa (Miettinen 1997), joten nuortakaan ajoitusta ei ole mahdollista sulkea pois.

Kuva 3. Agisoft Photoscan –ohjelmalla luotu fotogrammetrinen 3D-malli kuppikivestä ja sen ympäristöstä. Kuppikivi on kuvan keskellä sijaitseva suuri lohkare, jonka laella kupit erottuvat pieninä painanteina. Malliin on jäänyt katvealueita (tasaisen harmaat kohdat) ympäröivästä kasvillisuudesta ja mallin laatimiseen käytettyjen kuvien pienehköstä (24 kpl) määrästä johtuen.

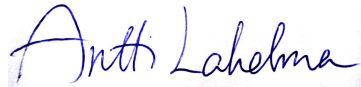
Kuva 4. 3D-malli kivistä suoraan ylhäältä katsottuna. Pohjoinen on vasemmalla, etelä oikealla.

Lopuksi

Korkeasaaren kuppikivi on edustava muinaisjäänös, jolla on paikallista nähtävyyssarvoa. Kupit on helppo erottaa paljain silmin ja kivi sijaitsee helposti saavutettavalla paikalla. Se on myös tieteellisesti erityisen kiinnostava, koska pääkaupunkiseudulta ei tiettävästi ole aiemmin löytynyt kuppikiviä ja koska kiven sijainti ja korkeus merenpinnasta viittaavat pronssikauteen, mikä on Suomessa poikkeuksellista. Muiden vastaavien löytöjen puuttuessa ajoitus on kuitenkin hyvin epävarma.

Kiven alueelle suunnitellaan suomalaista metsäluontoa esittelevää aluetta, mutta tätä kirjoitettaessa maankäyttösuunnitelmia ei Mari Lehmosen mukaan vielä ole lyöty lukkoon.

Helsingissä 18.8.2014

Antti Lahelma, FT
arkeologian yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

Lähteet

Coles, J. 2005. *Shadows of a Northern Past: Rock Carvings of Bohuslän and Østfold*. Oxbow Books.
Miettinen, T. 1997. Ovatko kuoppa/kuppikivet uhrikiviä? *Muinaistutkija* 3/1997, 19-22.
Tvauri, A. 1995. *Suomen ja Viron kuppikivet*. Pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopiston arkeologian laitos.

Liitteet

Peruskarttaote (mk 1:20 000)

Helsinki Korkeasaari
Peruskarttaote
Mk 1:20 000

